

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»

(назва освітньої програми)

на тему: **«СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА
ДОХОДНІСТЬ БАНКІВ»**

Виконавець:

студент 6 курсу 9 групи ЦЗФН

Куц Владислав Євгенійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Кретов Д.Ю.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У формуванні цифрової економіки України роль банків має беззаперечно важливе значення, адже вітчизняні банківські установи сьогодні стали бізнес-центрами, у яких бере початок і кінець ділове партнерство будь-яких суб'єктів підприємницької діяльності й населення. Саме від спроможності генерувати доходи та забезпечити доходність усієї банківської системи залежить у значній мірі подальший вектор цифровізації економіки України загалом. Без розвиненої мережі банків, які здатні генерувати стабільні потоки доходів, прагнення до створення реального і ефективного ринкового механізму і цифрової економіки залишається лише на рівні бажаної перспективи. Загалом банківські установи переслідують одну мету – збільшення доходів із скороченням рівня витратності операцій. Сучасна вітчизняна банківська система переживає часи зниження обсягів кредитування, як головного генератора процентних доходів, активного очищення кредитних портфелів від недіючих кредитів та зростання ризикованості інших активних операцій. З огляду на це актуальним стає питання розвитку комісійних або посередницьких операцій, які дають можливість банку отримувати гарантований дохід у формі комісійних, плати за обслуговування тощо без необхідності використання власних або залучених ресурсів із мінімальним рівнем ризикованості даних операцій.

У той же час і карантин, і воєнний стан у перспективі сприятимуть посиленню загального рівня цифровізації економіки України та вимагатимуть від банківських установ переформатування портфелів доходності у бік збільшення стабільних джерел доходів. При цьому банківським установам необхідна швидка реакція та адаптація до нових форм роботи та сучасних викликів. Тому тема дослідження є актуальною.

Актуальність даної теми забезпечує велику увагу до даного питання з боку багатьох вітчизняних учених, таких як: Блащук-Девяткіна Н.З., Бурковська А. В., Гладчук О.М., Гришунова Т. А. Дмитренко Е., Драчевська О., Коблянська Г. Ю., Кретов Д. Ю., Кушнарєва А. А., Латковська Т.А., Макаренко Ю. П., Машкіна К. О., Мороховець К. С., Орлюк О.П., Петик Л.О., Реверчук С.К., Рудевська В., Сисоєнко І., Стасишин А.В., Творидло О.І., Ткачук І.Я., Халімон Т.М., Харабара В.М., Фатюха Н. Г., Цветков А.М., Шелудько В.М. та інші. У той же час сьогодні потребує дослідження проблема трансформації банківських доходів та оцінка їх залежності від рівня цифровізації економіки у вітчизняному банківському секторі.

Мета роботи. Мета дослідження – дослідити тенденції впливу цифровізації на доходність банківської системи.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність банківської діяльності як різновиду господарської діяльності;
- розглянути поняття та класифікацію доходів банків;
- дослідити діджиталізацію банківського сектору;
- провести оцінку діяльності банківської системи України в воєнний період;
- проаналізувати доходи банків України на сучасному етапі;

- охарактеризувати вплив цифровізації на доходність банківського сектору України;
- з'ясувати проблеми формування доходів банку та шляхи їх вирішення з урахуванням закордонного досвіду;
- надати прогноз комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»;
- обґрунтувати рекомендації АТ КБ «Приватбанк» з удосконалення цифровізації банківських операцій.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є діяльність комерційних банків України.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретичні основи, методичні та практичні аспекти впливу цифровізації на доходи банківської системи.

Методи дослідження. Методами дослідження даної роботи є: аналіз і синтез, які використовуються у кваліфікаційній роботі, адже ці методи дозволяють проаналізувати об'єкт дослідження та консолідувати отримані результати; статистичний аналіз використано для збирання, обробки та синтезу інформації; метод графічного зображення використовується у роботі для наочного подання отриманих статистичних даних з метою їх узагальнення та аналізу; комплексний підхід для отримання результату дослідження є важливим, і реалізується шляхом єдності цілей і завдань.

Інформаційною базою дослідження Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання банківської діяльності, офіційні статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, монографічні дослідження, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, інформаційно-аналітичні бюлетені, офіційні інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. В роботі набуло подальшого розвитку формування шляхів удосконалення комісійних доходів банків в умовах цифровізації.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Публікації. Кретов Д.Ю., Куш В.Є. «Вплив цифровізації на доходність банків України». *Актуальні виклики інноваційного розвитку економіки людських ресурсів у глобальному вимірі*: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 25-26 жовтня 2024 року). Одеса: ОНЕУ. 2024. С. 87 – 89.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 41 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні засади доходності комерційних банків»* розглянуто сутність банківської діяльності як різновиду господарської діяльності, поняття та класифікація банківських доходів, сутність і ознаки цифровізації в фінансово-банківському секторі

У другому розділі *«Оцінка впливу цифровізації на доходність банків України»* проведено аналіз стану банківської системи України та її доходів в період воєнного часу, оцінку впливу цифровізації банків України на показники їх доходності, охарактеризовані сучасні технологічні нововведення в банківському секторі України.

У третьому розділі *«Шляхи подальшого удосконалення доходів банків в умовах цифрової трансформації»* розглянуто міжнародний досвід вирішення проблем формування доходів банків на сучасному етапі, проведено прогнозування зростання комісійних доходів банків, окреслені перспективи подальшої діяльності вітчизняних банків в умовах цифровізації з ціллю підвищення їх доходності.

ВИСНОВКИ

В роботі зроблено висновки:

1. Можна визначити банківську діяльність, як фінансово-економічну діяльність кредитних організацій, дозволену законами та іншими нормативно-правовими актами, включає комплекс дій, операцій, угод, метою яких є отримання прибутку та задоволення потреб громадян у отримання різних банківських послуг. Основними принципами банківської діяльності є: обов'язковість отримання банками спеціального дозволу на здійснення банківської діяльності; незалежність банків у своїй діяльності, невтручання з боку державних органів у їх роботу, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами; обов'язковість дотримання встановлених Центральним банком нормативів; забезпечення банківської таємниці за операціями, рахунками та вкладками клієнтів; забезпечення повернення коштів вкладникам банків.

2. Найбільш широке сучасне трактування терміна «банківські доходи» можна представити так – це загальний грошовий еквівалент наданих банком послуг у процесі здійснення банківської діяльності, який отримується у формі процентних та непроцентних доходів з метою генерації достатнього обсягу грошового потоку для здійснення банківської діяльності та досягнення стратегічних завдань банківської установи.

3. До банківських доходів належать ті доходи, які безпосередньо пов'язані з банківською діяльністю. Небанківські доходи можуть включати інші доходи, які не належать до основної діяльності банку, але забезпечують проведення його діяльності. Основними доходами є процентні доходи банку, додатковими банківськими доходами є одержання плати за здійснення комісійних послуг із проведення платежів, конвертації іноземних валют, здавання в оренду банківських сейфів для зберігання цінностей та ін.

4. Процес цифрової трансформації банківського сектора включає трансформацію внутрішніх процесів організації та ведення діяльності, цифровізацію

продуктів та послуг, що надаються, зміну підходу до роботи з клієнтами, а також впровадження інновацій у продукти та послуги. Завдяки цифровому банкінгу клієнти банку отримують цілодобове банківське обслуговування через Інтернет, використовуючи різні девайси: персональний комп'ютер, мобільні пристрої, програми – всі ці елементи надають безпечний доступ до всіх банківських послуг – у цьому полягає важливість розвитку цифрового банкінгу.

В роботі проаналізовано стан банківської системи України на сучасному етапі, оцінена її доходність та вплив цифровізації на зазначену доходність. Зроблено висновки.

1. Станом на початок жовтня 2024 року банківська система складалась з 62 комерційних установ різної форми власності, з них 6 – банки з державною власністю, 19 – банки іноземних банківських груп зі 100% часткою іноземного капіталу, решта – це банки з приватним українським капіталом.

2. Щодо клієнтури банківської системи України, то за наявними даними станом на початок 2024 року клієнти банківського сектору складали 81,7 млн. осіб, з них 3,3 млн. юридичних осіб та 78,4 млн. фізичних осіб. Їм було відкрито 185,1 млн. рахунків. Якщо розглядати направленість рахунків, зауважимо, що як фізичні, так і юридичні особи більшу частку своїх коштів зберігають на рахунках на вимогу. Отже, не зважаючи на скрутні умови, визвані повномасштабними бойовими діями на території України, банківська система держави перейшла до роботи в воєнних умовах без великих втрат ресурсів та клієнтської бази.

3. Активи банківського сектору за останні 5 років зросли на 75% від початку 2021 року і складали на жовтень 2024 року 3180,7 млрд. грн. Зростання здійснювалось за рахунок збільшення кредитного портфелю системи та збільшення вкладень в цінні папери, в основному воєнні облігації. Розміщення коштів здійснилось в основному за рахунок зростання зобов'язань банків, які складаються в основному з коштів клієнтів.

4. Три роки поспіль банківська система України працювала з прибутком, що дало можливість збільшити власний капітал банківського сектору майже удвічі станом на жовтень 2024 року в порівнянні з початком 2021 року. За 9 місяців 2024 року банківський сектор вже отримав чистого прибутку більше на 34,8 млрд. грн. ніж в цілому за 2023 рік. Аналітики прогнозують такий розмір прибутку за 2024 рік, якій банківська система України не отримувала за усі роки свого існування.

5. Отже простежується позитивна тенденція росту доходів банків України починаючи з 2019 року. За досліджуваний період вони зросли на 137,4 млрд. грн., або на 56%. Процентні доходи за досліджуваний період зросли на 70%, а комісійні доходи банків на 30%. В 2023 році доходи банківської системи зросли на 56% в порівнянні з 2019 роком. На наш погляд, процентні доходи банку залежать від зовнішніх та внутрішніх чинників: економічних, політичних, соціальних. А от комісійні доходи, на які теж впливають зовнішні чинники, в більшому ступені залежать від внутрішнього банківського менеджменту.

6. Для оцінки впливу цифровізації на доходність банківського сектору України на прикладі окремого банку нами обрано АТ КБ «Приватбанк». Це найтехнологічніший банк в Україні, заснований на державній власності, якому довіряють більше 19 млн. українців. Зауважимо, що АТ КБ «Приватбанк» є

найкрупнішим банком банківської системи України. Станом на початок жовтня 2024 року він знаходиться на першому місці в банківському секторі за обсягом активів, зобов'язань, капіталу, прибутку та на другому місці по кількості відділень банку. Станом на початок 2024 року в АТ КБ «Приватбанк» обслуговувалось 18,3 млн. фізичних осіб та 0,8 млн. суб'єктів господарювання.

8. Основні показники діяльності банку за останні 5 років мають стійку тенденцію до зростання. Отже з кінця 2020 року до жовтня 2024 року в 1,8 рази зросли активи АТ КБ «Приватбанк», зобов'язання та капітал. Прибуток банку за 9 місяців 2024 року майже вдвічі перевищує результат 2020 року. Станом на початок жовтня доходи АТ КБ «Приватбанк» становлять 33,6% доходів усієї банківської системи, з них 53% перепадає на процентні доходи, які на 54% складаються з доходів від розміщення цінних паперів та на 46% з процентів за кредит. Частка комісійних доходів складає 31,7%.

9. За період повномасштабних воєнних дій на території України, діяльність АТ КБ «Приватбанк» продовжувалась зі щоквартальним зростанням як процентних, так і комісійних доходів. Комісійні доходи зростають за рахунок збільшення операцій пов'язаних з цифровізацією банківських процесів: за рахунок доходів від міжнародних платіжних систем, еквайрингу, переказів, платежів, поточних рахунків. Отже, з розвитком цифровізації банки будуть збільшувати обсяг небанківських послуг та продуктів і тим самим нарощувати обсяги комісійних доходів, які з часом перевищать обсяги процентних доходів.

10. На основі проведеного економіко-математичного моделювання розроблено прогноз комісійних доходів за еквайрингом АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року та перше півріччя 2025 року. З ймовірністю 95,3% за прогнозом доходи від еквайрингу АТ КБ «Приватбанк» на 4 квартал 2024 року складають 3670 млн. грн., в 1 кварталі 2025 року – 3808 млн. грн. та в 2 кварталі 2025 року - 3933 млн. грн.

В роботі рекомендовано.

1. Для подолання проблем доходності банків в воєнний час рекомендовано: диверсифікація портфелю активів, збільшення кількості резервних коштів, зменшення кредитування ризикованих секторів, запровадження жорсткіших критеріїв кредитування, збільшення рекламних та маркетингових зусиль, створення нових продуктів та послуг, що відповідають на потреби клієнтів в умовах воєнного конфлікту, переорієнтуватись банкам на транзакційний бізнес, подальше впроваджувати цифровізацію в банках.

2. Для підвищення доходності АТ КБ «Приватбанк» рекомендовано впровадження наступних цифрових технологій та продуктів: створення в АТ КБ «Приватбанк» як підрозділу цифрового банку; впроваджувати новітні досягнення технологій в розрахунках, таких як банківські платіжні зобов'язання; впровадження технології блокчейн в проведення та організацію міжнародних розрахунків; розширити сферу використання штучного інтелекту в процесі надання послуг клієнтам банку; впровадження відкритого банкінгу в діяльність АТ КБ «Приватбанк»; розширення мережі терміналів, банкоматів, емісія платіжних карток, які приносять суттєві комісійні доходи.

Вважаємо, що зазначені рекомендації можуть бути використані в діяльності вітчизняних банків

АНОТАЦІЯ

Куш В.Є. «Стратегічні напрямки впливу цифровізації на доходність банків»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Управління діяльністю банку на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет - Одеса, 2024

У роботі розглядаються теоретичні питання впливу цифровізації на доходність в банківському секторі. За результатами проведеного дослідження у першому розділі розглянуто сутність банківської діяльності та поняття і класифікацію доходів банків, досліджено ознаки цифровізації в фінансово-банківському секторі.

Проаналізовано сучасний стан банківського сектору України, визначений вплив цифровізації на показники доходності банків України, надана характеристика сучасних технологічних нововведень.

Розглянуто перспективи зростання доходів банків України в умовах цифровізації з урахуванням закордонного досвіду.

Ключові слова: банківський сектор, процентні доходи банків, комісійні доходи банків, доходність, цифровізація, вплив, удосконалення

ANNOTATION

Kush V.E. "Strategic directions of the impact of digitalization on the profitability of banks"

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance»

for the educational program " Management of the bank's activities on the financial market"
Odesa National Economic University - Odesa, 2024

The paper examines the theoretical issues of the impact of digitalization on profitability in the banking sector. According to the results of the research, the essence of banking activity and the concept and classification of banks' income were considered in the first chapter, the signs of digitization in the financial and banking sector were investigated.

The current state of the banking sector of Ukraine is analyzed, the impact of digitalization on the profitability indicators of Ukrainian banks is determined, and the characteristics of modern technological innovations are provided.

Prospects for the growth of the income of Ukrainian banks in the conditions of digitalization are considered, taking into account foreign experience

Keywords: banking sector, interest income of banks, commission income of banks, profitability, digitalization, influence, improvement